

Revisionsrapport Granskning av Missbruksvården

Dnr 3-2022

Förslag till beslut

Regionstyrelsen har tagit del av revisorernas rekommendationer och beslutar att med beaktande av dessa lägga rapporten till handlingarna.

Yttrande till beslutsförslaget

Regionstyrelsen ser positivt på revisorernas granskning av missbruks- och beroendevården. Styrelsen vill betona vikten av att det utvecklingsarbete som påbörjats inom regionen och i samverkan med kommunerna leder till åtgärder som säkerställer en ändamålsenlig verksamhet.

Sammanfattning

Regionens revisorer har granskat hanteringen av missbruksvården. Granskningen har omfattat tre verksamheter; primärvård, vuxenpsykiatri och barnsjukvård. Revisorernas bedömning är att regionstyrelsen inte helt säkerställt att ändamålsenliga åtgärder vidtagits för att bereda vård till personer med missbruk och beroende.

Ärendet

Regionens förtroendevalda revisorer har granskat om regionstyrelsen säkerställt en ändamålsenlig verksamhet för att bereda vård till personer med missbruk och beroende. Granskningen omfattar barn, ungdomar och vuxna som är i behov av insatser kopplat till missbruks- och/eller beroendeproblematik. Avgränsningen för granskningsrapporten avser divisionerna; Nära, Psykiatri och Länssjukvård 1.

För att verifiera granskningsresultatet omfattas granskningen av tre olika verksamheter: primärvård, barn- och vuxenpsykiatri samt barnsjukvård. Revisorerna har i sin granskning biträtts av sakkunniga från PwC.

Revisorernas samlade bedömning är att regionstyrelsen inte helt säkerställt en ändamålsenlig verksamhet för att bereda vård till personer med missbruk och beroende.

Revisionsfrågor:

1. Finns beslutade och implementerade överenskommelser avseende samverkan med kommunerna rörande vård till missbrukare (även spelmissbruk)?
2. Finns en tydlig målsättning avseende missbruksvården?
3. Finns tydliga ansvar, roller och rutiner för missbruksvården (inklusive spelmissbruk)?

4. Finns tillgång till insatser i enlighet med överenskommelsen som tillgöddose behovet av vård för de som är i ett begynnande eller etablerat missbruk (riskbruk, missbruk eller beroende)?
 5. Upprättas samordnade individuella planer i enlighet med lagstiftarens krav för de patienter som på grund av sitt missbruk är i behov av insatser från såväl regionen som kommunen?
 6. Finns ett strukturerat och systematiskt arbetssätt för att implementera de nya kunskaper som följer med de Nationella riktlinjerna för vård och stöd vid missbruk och beroende? (Finns ett systematiskt arbetssätt för att utveckla vården mot spelmissbruk, vilka inte omfattas av de nationella riktlinjerna?)
 7. Sker strukturerad uppföljning av missbruksvården? Sker det i enlighet med vad som överenskommit med kommunerna? Omfattar genomförda uppföljningar parametrar som gör det möjligt att bedöma om vården är att betrakta som jämlik för länets invånare?
 8. Sker någon rapportering till styrelsen avseende missbruksvården och dess utveckling?
- Revisorerna bedömer att regionen inte uppfyller kraven i två av frågeställningarna och delvis uppfyller kraven i sex givna frågor.

Revisorernas rekommendationer

Utifrån genomförd granskning lämnar revisorerna följande rekommendationer till regionstyrelsen:

- Säkerställ att det finns mål och indikatorer som kan följas upp i syfte att bedöma ändamålsenlighet och jämlikhet i missbruksvården.
- Säkerställ att överenskommelsen om samarbete för personer med psykisk- och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning samt för individer med missbruk/beroende av alkohol, droger och spel görs känd i verksamheten och att det inom regionen tydliggörs vad ansvaret enligt överenskommelsen innebär, exempelvis avseende ansvar för insatser till barn och unga samt insatser vid spelmissbruk.
- Säkerställ att organisationen för kunskapsstyrning kommer på plats. Vi ser att det bör tas särskild hänsyn till att missbruksvården bedrivs i samverkan med kommunerna varför organisationen för kunskapsstyrning med fördel kopplas samman med strukturen för samverkan med kommunerna.
- Säkerställ att vård- och insatsprogrammet för missbruk och beroende implementeras samt att den tydliggör aktuella insatser avseende spelmissbruk.
- Säkerställ att det sker en systematisk uppföljning och utveckling av missbruksvården.

Regiondirektörens kommentarer

Överenskommelse avseende samverkan med kommunerna

Revisorerna konstaterar att det finns en upprättad överenskommelse om missbruk, beroende och spelmissbruk, som omfattar samverkan mellan regionen och kommunerna. Däremot är kännedomen om överenskommelsen

mycket begränsad i verksamheterna och det saknas mål, ambitioner och arbetssätt för att samordna regionens och kommunernas insatser.

Den nya driftsorganisationen inom regionen skapar goda förutsättningar för en kvalitativt likvärdig missbruks- och beroendevård i länet. Som framgår av revisionsrapporten har både pandemin och omställningen medfört att utvecklingsarbetet inom aktuella verksamhetsområden har fått stå tillbaka.

Under 2022 kommer regionen att genomföra flera planerade utvecklingsinsatser inom missbruksvården internt och i samverkan med kommunerna. I syfte att göra överenskommelse och handlingsplan kända för all berörd personal inom regionen och länets kommuner ska webinarier arrangeras i alla länsdelar. Regionen gemensamt med kommunerna avser även att uppdatera den länsgemensamma strategin för psykisk hälsa vilket eventuellt medför att både aktuell överenskommelse och handlingsplan behöver ses över och anpassas.

Regionen ska även säkerställa att den psykiatriska vården är likvärdig inom länet. En förutsättning är att verksamheterna gemensamt fastställer vårdens övergångar och hur samverkan ska ske mellan primärvården, barn- och ungdomspsykiatri, vuxenpsykiatri, missbruks- och beroendevården. Därigenom kan samordning av kompetenser underlättas och viktiga ansvarsförhållanden tydliggöras.

Primärvården har genomfört en enkätundersökning i syfte att kartlägga omhändertagande vid psykisk ohälsa bland barn och vuxna, missbruk och beroende. Resultatet visar på behovet av utökade och förändrade insatser för målgruppen. För att förbättra omhändertagandet ska primärvården i samverkan med psykiatri, etablera psykosociala team i länsdelarna samt utöka behandlingsutbudet inom primärvård. Som exempel kan nämnas gruppbehandling och digitala behandlingsinterventioner.

Det är angeläget att öka kunskapen om bedömning och adekvata behandlingsformer för barn och unga med missbruk och beroendeproblematik. För att få ökad kunskap om omfattningen av samsjuklighet hos barn och unga vuxna, har barn- och ungdomspsykiatri, vuxenpsykiatri och Piteå kommun genomfört en enkätstudie. Utifrån resultatet av kartläggningen ska regionen under 2022 pröva en modell för samverkan och gemensamma arbetssätt gällande bedömning och behandling av ungdomar med samsjuklighet i Piteå. Målet är att implementera en länsövergripande modell.

Regionen delar revisorernas analys avseende behovet av att definiera spelberoende. Huvudmännens ansvarsområden och de aktuella verksamhetsområdenas ansvar gällande spelberoende behöver tydliggöras i den gemensamma överenskommelsen med stöd av vård- och insatsprogrammet, VIP och Socialstyrelsens kunskapsstöd.

Primärvårdens enkätundersökning visade att de flesta personer som söker för spelmissbruk får en bedömning men endast en mindre del av hälsocentralerna erbjuder behandling. För att öka kunskapen om spelberoende kommer en utbildning att genomföras under 2022 gemensamt med länets kommuner.

Kunskapsstyrning och implementering av det nationella vård- och insatsprogrammet, VIP

Revisorerna bedömer att området har varit eftersatt men konstaterar att struktur och organisering av kunskapsstyrning och implementering av kunskapsunderlag är under uppbyggnad. Enligt revisorerna går bristerna att hänföra både till förändrad organisation och till pandemin. Revisorernas bedömning är att det är viktigt att införandet av vård- och insatsprogrammet prioriteras kommande år och att det görs i nära samverkan med kommunerna.

Inom regionen pågår, med utgångspunkt i den nationella strukturen, uppbyggnaden av länets kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård. Det nationella programområdet för psykisk hälsa inbegriper nationella arbetsgrupper, NAG, med uppdrag att utarbeta nationella vård- och insatsprogram, VIP, vilka riktar sig till såväl specialistpsykiatri och primärvård som till socialtjänst och skola. Här ingår bland annat VIP missbruk och beroende.

Ett lokalt programområde, LPO Psykisk hälsa har startat upp inom regionen. Tillhörande lokala arbetsgrupper, LAG tas fram för att arbeta med VIP inom olika områden. Kunskapsstyrningen nationellt avgör ordningen för vilka områden som ska implementeras. Regionen och länets kommuner har utsedda projektledare som ska genomföra gemensamma och riktade aktiviteter för implementering av vård- och insatsprogram bland annat inom områdena ADHD, självskada, depression och missbruk och beroende. Det är angeläget att perspektivet barn- och unga lyfts fram i detta sammanhang. Aktiviteterna genomförs i samverkan med brukarorganisationer. Först ut är ADHD, ett område där missbruk och beroende är relativt vanligt förekommande.

Mål, indikatorer och systematisk uppföljning för utveckling av missbruksvården

Revisorerna bedömer att regionen saknar tydlig målsättning avseende missbruksvården både i gällande överenskommelse och i verksamhetsplaner. Vidare görs bedömningen att uppföljning delvis sker men att den är bristfällig och behöver effektiviseras med hjälp av befintliga IT-stöd.

Revisorernas rekommendationer om att tydliggöra gemensamma mål, ambitioner och arbetssätt kommer initialt att behandlas i den gemensamma samverkansstrukturen och tydliggöras i den gemensamma överenskommelsen.

Regionen avser att utveckla uppföljningen av missbruksvården med hjälp av de elva indikatorer som rekommenderas i VIP för missbruk och beroende. Inriktningen är att följa dessa mått via nya dokumentationsrutiner i det egna journalsystemet. Regionen kommer att byta ut nuvarande journalsystem hösten 2023. Följaktligen behöver utvecklingen av det nya journalsystemet i

möjligaste mån anpassas till de behov av uppföljning som det nationella vård- och insatsprogrammet förespråkar.

För att följa upp samverkansarbetet, målgruppens problematik och behov samt insatser som erhållits så har indikatorer tagits fram i den gemensamma handlingsplanen. Indikatorerna är framtagna i syfte att årligen sammanställa dessa i en årsrapport som underlag för arbetet i länet och för eventuell revidering av handlingsplanen. Uppföljningsindikatorerna är dels gemensamma och dels interna per huvudman. Länsstyrgruppen ansvarar för uppföljning av samverkansarbetet och revidering av handlingsplanen.

Den systematiska uppföljningen bygger på att känna till behovsgruppens omfattning och de behov den har, för att kunna erbjuda kvalitativa insatser och behandlingar. De redovisade enkätundersökningar som regionen genomfört är ett exempel på hur en sådan kartläggning kan bidra till att utveckla verksamheten.

S 2020:08 Samsjuklighetsutredningen

Psykiatrisk samsjuklighet är vanligt bland personer med missbruk eller beroende. Pågående samsjuklighetsutredning omfattar det samlade behandlingsansvaret för personer med en samsjuklighet som inkluderar personer med missbruk och beroende och annan psykiatrisk diagnos. Slutbetänkandet redovisas senast den 31 januari 2023. Regioner deltar i processen kring utredningen såsom remisskonferenser, utbildningar och erfarenhetsutbyten nationellt om hur vården för personer med samsjuklighet ska utformas i framtiden.

Samsjuklighetsutredningen anför skäl för en ansvarsförskjutning på både på statlig, regional och kommunal nivå inom missbruks- och beroendevården. Det medför att regionen och länets kommuner behöver se över processer för samverkan och tydliggöra ansvarsfördelning exempelvis angående resursfördelning. Sammantaget förväntas de förändrade ansvarsförhållandena att medföra att regionen får göra nya anpassningar av vården av personer med samsjuklighet.

I samband med webinarier som hålls i länsdelarna, kommer även att samsjuklighetsutredningens uppdrag att diskuteras med berörd personal inom kommunerna.

Beslutsförslagets påverkan avseende jämställdhet

Utifrån de insatser som föreslås får regionen bättre förutsättningar att säkerställa en jämställd missbruks- och beroendevård i länet.

Bilagor:

Revisorernas skrivelse

Revisionsrapport, Granskning av missbruksvården

Protokollsutdrag skickas till:

Regionens revisorer

Hälso- och sjukvårdsdirektör

Divisionschef Läns 1
Divisionschef Nära
Divisionschef Psykiatri